

Türkiye'deki Gençlerin Cinsel Yönelimlere İlişkin Sosyal Temsilleri

Umut Şah
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, Türkiye'deki genç bireylerin "cinsel yönelim" kavramına, heteroseksüelliğe, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin sosyal temsilleri ve bu temsillerin bireylerin homofobi düzeyleri ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma kapsamında, 325 kişiye dokuzar tane açık uçlu soru sorulmuş ve ayrıca *Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği* uygulanmıştır. Katılımcılar, Ankara ve İstanbul'da yaşayan üniversite öğrencileri ve mezunları arasından, yaşları 17 ile 35 arasında olan, 140 erkek ve 185 kadından oluşmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu sorulardan elde edilen veriler tematik içerik analizi ile analiz edilmiş; verilerin analizi sırasında *Nvivo7* nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Sonuçlar, üniversite eğitimi almış/almakta olan gençlerin, uzmanlar tarafından kesin tanım ve kavramlarla belirlenmiş olan cinsel yönelimlere dair birtakım temsilleri paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Ancak paylaşılan bu temsillerin, kavramların kesin ve net tanımlarını veren *bilimsel bilgiden* ziyade, kişisel ve toplumsal pratiklere dayanan *gündelik bilgiden* kaynaklandıkları görülmektedir. Ayrıca, cinsel yönelimlere ilişkin temsillerin, katılımcıların homofobi ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeylerine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal temsiller, cinsel yönelim, homofobi, eşcinsellik, biseksüellik, transseksüellik, heteroseksüellik, içerik analizi

Abstract

This study examined the social representations of sexual orientation, heterosexualism, homosexuality, bisexuality and transsexualism among Turkish youths. Also, the interactions between this representations and participant's homophobia and acquaintance levels with homosexual/bisexual/transsexual people are examined. The study included 140 male and 185 female university students or graduates who are living in Ankara and İstanbul and between the 17-35 ages. The participants answered nine open-ended questions and *Hudson and Ricketts Homophobia Inventory*. The data are analyzed with *thematic content analysis* and *Nvivo7* data analysis program is used while this analysis. Results indicated that university students/graduates share several representations of sexual orientations which were defined by professionals. However, this representations arised from *everyday knowledge* which depends on personal and social experiences rather than *scientific knowledge* which gives the certain definitions of the concepts. Additionally, it is found that, this representations are differentiated by participant's homophobia and acquaintance levels with homosexual/bisexual/transsexual people.

Key words: Social representations, sexual orientation, homophobia, heterosexualism, bisexuality, transsexualism, heterosexualism, content analysis

Yazışma Adresi: Umut Şah, İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Böl. Ordu Cad. No. 196, 34459 Laleli / İstanbul, Türkiye

E-posta: umutsah84@yahoo.de

Yazar Notu: Bu çalışma, yazarın Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde yaptığı yüksek lisans tezinin bir kısmını kapsamaktadır.

Sosyal Temsiller Kuramı, Fransız sosyal psikolog Serge Moscovici'nin 1961 yılındaki "*La Psychanalyse, Son Image et Son Public*" isimli çalışmasına dayanmaktadır (Bauer ve Gaskell, 1999). Bu çalışmada, Moscovici, "sosyal temsiller" kavramını ilk kez kullanmış ve psikanalizin sosyal temsillerini incelemiştir. Bu çalışmayla birlikte, sosyal psikolojide yeni bir araştırma alanı açılmış ve bugüne kadar sosyal temsilleri konu edinen onlarca araştırma yapılmıştır; bu araştırmalarda, gündelik düşüncede bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sağlık ve hastalığa ilişkin popüler fikirler, çeşitli kimliklerin inşası ve insan hakları konuları başta olmak üzere, bir şekilde toplumun ilgi konusu haline gelen sosyal fenomenler incelenmiştir (Bilgin, 2008; Howarth, 2006; Markova, 2004).

Moscovici (1981), sosyal temsilleri, "bireylerarası iletişim yoluyla gündelik hayatın akışında ortaya çıkan kavramlar, ifadeler ve açıklamalar" şeklinde tanımlamaktadır (s. 181). Diğer bir deyişle, sosyal temsiller, bireyin dünyayı anlama ihtiyacını karşılamak için, gündelik tartışmalar ve iletişim karmaşasında ortaya çıkan ve çoğunluk tarafından paylaşılan düşüncelerdir (Moscovici, 1984). Yine Moscovici'ye (1984) göre, tüm düşünme ve anlama süreci sosyal temsillerin işleme sistemine dayanmaktadır; her sosyal temsil, bir kavramlar ya da fikirler ve imajlar karışımından oluşmaktadır ve bunlar günlük konuşmalar ve medya aracılığıyla hem bireylerin zihinlerinde hem de toplumsal dolaşım içinde yer almaktadırlar.

Bilgin'in (2008) aktardığı gibi, Moscovici, sosyal temsilleri diğer bazı benzer kavramlardan ayırır; mitler, ideoloji, kanaatler, tutumlar ve imajlar. Bununla birlikte, gündelik konuşma ve düşünme içerisinde, bu kavramlar aralarındaki farklılıklar dikkate alınmadan birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Yine de araştırmacılar, bu kavramları farklı düzeylere yerleştirerek birbirleriyle bütünleştirmeye çalışmaktadırlar; bu kavramlar özelden genele doğru kanaatler, tutumlar, temsiller ve ideolojiler şeklinde sıralanabilirler (Bilgin, 2008). Buna göre, "kanaat herhangi bir şey (obje, olgu, kişi vb.) hakkında ifade edilen görüşü, tutum kanaatin dayanağını, temsil tutumun dayanağını ve ideoloji de temsillerin dayanağını ya da çerçevesini oluşturmaktadır" (Bilgin, 2008, s.313).

Temel olarak, sosyal temsiller, bireyin dünyayı anlama ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkmaktadırlar. Diğer bir deyişle, sosyal temsiller, toplum içindeki bireylerin aşına olmadıkları yeni fenomenleri sağduyu ile anlama, açıklama ve bilindik hale getirme çabalarının sonucu olarak şekillenirler. Moscovici'ye (1981; 1984; 1988; 2001) göre, sosyal temsillerin iki işlevi vardır; bir yandan, bireylerin, kendi sosyal dünyalarına hakim olmalarını ve uyumu sağlarken, diğer yandan dünyanın algılanmasına dair ortak söylemler ve kodlar üretmek,

toplumun üyesi olan insanlar arasındaki uzlaşım ve iletişimi kolaylaştırırlar. Böylece, yeni ve yabancı olan bilgiler, ortak kodlar aracılığıyla aşına hale getirilebilir; bu da toplumsal iletişimi, uzlaşımı ve ortak eylemde bulunmayı mümkün kılar.

Özetle, bir toplumsal yapı içerisinde olgular, nesnelere ve olaylar önceden var olan kategori ve bilgiler doğrultusunda algılanır ve açıklanmaya çalışılır. Bu anlamda, mevcut kategorilerin dışında kalan olgu ve kavramlar yabancı olarak algılanacaklardır. İşte, sosyal temsiller, bilinmeyen/yabancı olanı mevcut kategoriler içerisinde asimile ederek, onu bilinen, aşına bir duruma getirir. Böylece, yabancı bir olguyla karşılaşmanın getirdiği gerilim ortadan kaldırılmış olur ve temsillerin paylaşılması ile oluşturulan söz birliği evreni sayesinde de kişiler toplum içinde kendilerini güvende ve rahat hissederler (Bilgin, 2008; Bauer ve Gaskell, 1999; Moscovici, 1981; 1984; 1988; 2001; Paker, 2000).

Sosyal Temsiller Nasıl Ortaya Çıkarılır?

Toplumun gündelik bilgisi içinde sosyal temsillerin ortaya çıkabilmesi için öncelikle tanıdık olmayan, yeni, açıklanması gereken bir durum ile karşılaşılması gerekmektedir; ayrıca önemli bir şekilde gündeme gelen bir olay ya da yeni bilimsel bir katkının varlığıyla da temsiller oluşmaya başlayabilir. Moscovici'ye (1984; 1988) göre, gündelik bilginin akışında bir kırılma, bir kriz yaşandığı anda, bu kriz ile baş etmek üzere sağduyu bilgisi sosyal temsiller aracılığıyla dönüşmeye başlayacaktır; diğer bir ifadeyle, temsiller, genellikle insanların birbirleriyle daha fazla iletişim kurmaya ve konuşmaya ihtiyaç duydukları sıradışı durumlarda ya da tehdit ve kriz durumlarında ortaya çıkmaya başlarlar ve süreç içerisinde toplumun ortak fikir ve açıklamaları olarak yerleşirler (Cırhınlioğlu, Aktaş ve Öner, 2006; Paker, 2000). Moscovici (1984), ayrıca, bilinmeyen şeylerin bilinen şeylerle açıklanmaya ve üzerinde konuşulmaya başladığı zaman sosyal temsillerin ortaya çıkmaya başladığını ve kitle iletişim araçları ile gündelik iletişim içerisinde iletiltiklerini, dönüştürüldüklerini ve yayıldıklarını söylemektedir. Böylece temsillerin toplumun geniş kesimleri tarafından paylaşılması sağlanır ve bireyler de davranışlarını ortak bir bilgi dağarcığı oluşturan bu temsillere göre düzenler hale gelirler.

Buna göre, bu çalışmada ele alınan *cinsel yönelim, heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik* ve *transseksüellik* kavramlarının, Türkiye'deki mevcut toplumsal yapı için nispeten yeni oldukları, bu kavramlara ilişkin birtakım temsillerin oluşmuş olmasının yanı sıra temsil oluşum sürecinin devam ettiği ve böylece mevcut temsillerin değişip dönüşerek gündelik bilgiyi etkilediği/etkilemeye devam ettiği söylenebilir. Bu anlamda, Türkiye'de cinsel yönelim kavramına ve sözü edilen cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerin incelen-

mesi, hem genel olarak sosyal temsillere hem de cinsel yönelimlerin sosyal temsillerine yönelik olarak önemli bilgiler sağlayabilir.

Cinsel Yönelim

Cinsel yönelim kavramı, bireyin hangi cinsten kişilere cinsel ilgi duyduğunu ve “erotik nesne seçimi”ni ifade etmektedir (Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004; Tuzer, 2004). Bu anlamda, cinsel yönelim, bireyin hangi cinsel kimliğe sahip olduğundan bağımsızdır. Örneğin, bir kişi erkek cinsel kimliğine sahip olmasına karşın, cinsel olarak kadına yöneldiğinde sahip olduğu cinsel yönelim ile erkeğe yöneldiğinde sahip olduğu cinsel yönelim birbirinden farklı olmaktadır. Birinci durumda söz konusu erkek, “heteroseksüel” bir cinsel yönelime sahipken, ikinci durumda “eşcinsel” bir yönelime sahip olacaktır.

O halde, cinsel kimliklerinden bağımsız olarak, insanlar farklı cinsel yönelimlere sahip olabilmektedirler ya da aynı cinsel kimliğe sahip olan bireyler, birbirinden farklı cinsel yönelimler sergileyebilmektedirler. Bu farklılık ise cinsel ilginin yöneldiği bireyin cinsiyeti temelinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, üç farklı cinsel yönelim vardır; heteroseksüellik (heterosexuality), eşcinsellik (homosexuality) ve biseksüellik (bisexuality). *Heteroseksüellik*, cinsel ilginin karşı cinsiyetten kişilere yönelik olmasıdır; *eşcinsellik* cinsel ilginin aynı cinsiyetten kişilere, *biseksüellik* ise cinsel ilginin her iki cinsiyete birden yönelmesidir (Ryan ve Rivers, 2003; Tuzer, 2004; Uğurlu-Hakim, 1999).

Günümüz toplumlarında -ve Türkiye’de- en yaygın kabul gören ve gerçekleşen cinsel yönelim şekli *heteroseksüelliktir*, yani bireylerin karşı cinsle yönelmeleridir (Özkan, 2004). Bununla birlikte, çoğu toplumda heteroseksüellik dışı cinsel yönelime (eşcinsellik ve biseksüellik) sahip olan bireylerin sayısı, sanıldığından daha fazladır. 1938’lerde Kinsey’in ve daha sonra 1970’lerde Hite’in yaptıkları araştırmalar göstermiştir ki, eşcinsellik ve biseksüellik oldukça yaygındır (Baird, 2004; Brannon, 2002; Ryan ve Rivers, 2003).

Bunların dışında, bir cinsel yönelim olmamakla birlikte sıklıkla eşcinsellikle karıştırılan transseksüellik de önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. *Transseksüellik*, kişinin güçlü ve ısrarlı bir biçimde kendi biyolojik cinsiyetinin karşıtı olan cinsiyetten biri olarak algılanma ve yaşama isteğinin bir sonucu olarak, karşı cinsle güçlü ve sürekli bir özdeşim kurması, kendi cinsiyetinden ve cinsel organlarından rahatsızlık duyması ve diğer cinsin özelliklerini edinmek üzere cinsiyetini değiştirmesi ile tanımlanan bir durumdur (Tuzer, 2004; Uğurlu-Hakim, 1999). Önemli olan nokta ise transseksüelliğin bir cinsel yönelim değil, bir *cinsel kimlik* olduğudur. Transseksüel bireyler, tıpkı transseksüel olmayan yani herhangi bir cinsiyet değişimi ger-

çekleştirmemiş olan bireyler gibi, farklı cinsel yönelimlere sahip olabilmektedirler; buna göre, transseksüel bir kişi heteroseksüel bir cinsel yönelime sahip olabileceği gibi eşcinsel ya da biseksüel de olabilir (Baird, 2004).

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya, Ankara ve İstanbul’da yaşayan üniversite öğrencileri ve mezunları arasından toplam 362 kişi katılmıştır. Öğrenci katılımcılar, Ankara Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve ODTÜ’de okumakta olan kişiler arasından tesadüfi olarak seçilmişlerdir. Mezunlara ise kişisel olarak ulaşılmış ve araştırmaya dahil edilmişlerdir. Anketleri boş bırakan ve/veya geçersiz yanıtlar veren katılımcıların çıkarılması ile katılımcı sayısı 325’e düşmüştür; bunların 140’ı erkek (% 43.08), 185’i (% 56.92) ise kadındır. Katılımcıların yaşları 17 ile 35 arasında değişmektedir. 5 kişi ise yaş bilgisi vermemiştir. Buna göre, katılımcıların yaş ortalaması 22’dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerini elde etmek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan *Açık Uçlu Soru Formu* kullanılmıştır (Ek 1). Form, “cinsel yönelim” kavramına, heteroseksüelliğe, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin 9 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Her bir soru araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra, Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümünde görevli olan 2 ayrı öğretim görevlisi tarafından gözden geçirilip düzeltilmiş ve daha sonra bir başka öğretim üyesiyle birlikte sorulara son şekli verilmiştir.

İşlem

Veri toplama araçları tek bir anket içerisinde birleştirilmiş ve katılımcılara bu şekilde verilmiştir. Anketler öğrenci katılımcılara okudukları üniversitelerin sınıflarında toplu halde verilmiş, mezun katılımcılar ise anketleri ayrı ayrı doldurmuşlardır. Katılımlar gönüllülük temelinde gerçekleşmiştir. Anket verilmeden önce, katılımcılara anketle ilgili kısa bir açıklama yapılmış ve katılımcıların araştırma ve/veya anketle ilgili soruları olduğunda, uygun biçimde yanıtlanmıştır.

Analiz. Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu soru formundan elde edilen veriler, *tematik içerik analizi* ile analiz edilmiştir. Analiz sırasında veri kaybı yaşanmaması ve analizin daha sistemli yapılabilmesi için *NVivo7* paket programı kullanılmıştır. Önce, verilen tüm yanıtlar programa aynen kaydedilmiş, sonraki tüm işlemler program aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Harré (1997), sosyal gerçekliğe ilişkin fenomenleri inceleyen araştırmalarda, araştırılan sosyal gerçek-

liğin doğasını kavrayabilmek için dil analizi, ifade analizi, söylem analizi, kavramsal analiz, içerik analizi gibi niteliksel analizlerin bir arada veya tek tek kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Hayes (1997) ise sosyal temsiller ile ilgili çalışmasında, elde ettiği verileri (metinleri) tematik içerik analizi ile analiz etmiştir. Hayes (1997), analiz temalarını araştırmasının kuramsal temeli çerçevesinde önceden belirlemiş ve daha sonra da verilerini belirlenen bu analiz temalarına göre çözümlenmiştir.

Bu çalışmada, Hayes'in (1997) çalışması referans alınmış olmakla birlikte, analiz temaları Hayes'in çalışmasındaki gibi tamamen önceden belirlenmemiştir. Açık uçlu sorulardan her biri, araştırmanın temel kategorileri olarak önceden belirlenmiş ve böylece 9 temel kategori ortaya çıkmıştır (cinsel yönelim, heteroseksüellik, heteroseksüel bireyler, eşcinsellik, eşcinsel bireyler, biseksüellik, biseksüel bireyler, transseksüellik ve transseksüel bireyler); ancak, bu kategorilere ait temalar ve alt kategoriler bu sorulara verilen cevapların çözümlenmesi sırasında oluşturulmuştur. Buna göre, öncelikle, verilen her bir yanıt hangi soruyla ilişkili ise o kategoriye (örn., "Cinsel yönelim ne demektir?" sorusuna verilen yanıtlar cinsel yönelim kategorisine, "Eşcinsellik ne demektir?" sorusuna verilen yanıtlar eşcinsellik kategorisine, vb.) kodlanmıştır. Daha sonra, her bir kategorideki yanıtlar tek tek okunarak ortak tanımlar/tarifler, bunlara bağlı olarak da temalar belirlenmiş ve yanıtlar bu temalara kodlanmıştır. Böylece, belirlenen temaların ve bunlara kodlanan yanıtların analiz edilmesiyle, incelenen her bir kavrama ilişkin sosyal temsillere ulaşılmıştır.

Bulgular

Cinsel Yönelim Kavramına İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların, "Sizin için cinsel yönelim ne anlama gelmektedir? Cinsel yönelim ne demektir?" sorusuna verdikleri yanıtlar incelenmiş, yanıtlardaki ortak tanımlar/temalar ve bunların tüm yanıtlar içindeki dağılımları şu şekilde belirlenmiştir:

- Cinsel tercih ya da seçimdir (% 26.8).
- Bir kişiye yönelik cinsel eğilim, arzu, ilgi ya da isteklerdir (% 25).
- Cinsel açıdan çekici gelen bireye/cinsiyete yönelmektir (% 9.3).
- Cinsel ihtiyaç, güdü, dürtü veya hormonlardan kaynaklanır (% 8.6).

Cinsel yönelim kavramına ilişkin yapılan tariflerin tümü bir arada ele alındığında, cinsel yönelimin üç ayrı temsiline olduğu öne sürülebilir: "*Bir tercih olarak cinsel yönelim*", "*cinsel ilginin ifadesi olarak cinsel yöne-*

lim" ve "*biyolojik bir zorunluluğun sonucu olarak cinsel yönelim*". İlk temsilde, cinsel yönelim, kişilerarası cinsel ve duygusal ilişkilerin bireylerin tercihleri bağlamında şekillendiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, cinsel yönelim, bir kişinin cinsel ve duygusal birliktelik için hangi cinsiyetten bireyleri tercih ettiğini gösterir. Bu tercih, karşı cinsten bireylere yönelik olabileceği gibi aynı cinsten kişilere ya da her iki cinsiyetteki bireylere yönelik de olabilir. İkinci temsilde ise cinsel yönelim, bireylerin diğer kişilere yönelik cinsel eğilim, ilgi ve isteklerini ifade etmektedir. Bu temsilde, cinsel yönelim, bireylerin cinselliği yaşamak için diğer bireylere yönelmesi şeklinde bir anlamı da içermektedir. Bununla birlikte, bu temsil, bireylerin bu eğilim veya ilginin bir tercih olarak ortaya çıkıp çıkmadığına dair bir tanımlama içermez. Üçüncü temsil olan, "*biyolojik bir zorunluluğun sonucu olarak cinsel yönelim*" temsiline cinsel yönelim kesinlikle bir tercih olarak ortaya çıkmamaktadır. Bu temsil, cinsel yönelimin doğuştan geldiği ya da güdusel, dürtüsel ve/veya hormonal olarak ortaya çıktığı şeklinde bir görüşü yansıtmaktadır. Doğuştan gelse de gelmese de bireylerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, güdusel veya dürtüsel isteklerini gidermek için cinsel yönelim sergilemektedirler. Ayrıca, bu temsil, cinsel yönelimin psikolojik kaynaklı olarak şekillendiğine dair söylemleri de içermektedir.

Her üç temsil de cinsel yönelimin kime yönelik olacağına dair iki farklı anlayış içermektedir. Bunlardan biri, cinsel yönelimin -ister tercih olsun, ister doğuştan ya da güdusel- yalnızca karşı cinse yönelik olabileceğini söylemekteyken, diğerine göre cinsel yönelim karşı cinse, hem cinse veya her ikisine birden yönelik olabilir. Bu bağlamda, her üç temsil de bir yandan cinsel yönelimi sadece heteroseksüellikten ibaret gören, diğer yandan heteroseksüellikle birlikte eşcinselliği ve biseksüelliği de cinsel yönelimin içine dahil eden bireyler tarafından paylaşılmaktadır.

Heteroseksüelliğe İlişkin Sosyal Temsiller

"Heteroseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizde heteroseksüellik nedir?" sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar/temalar ve dağılımları şu şekildedir:

- Karşı cinse yönelmek, ilgi duymaktır (% 47.5).
- Normal, sağlıklı, olması gereken ya da doğal olan cinsel yönelimdir (% 19).
- Zorunlu ya da gerekli değildir, olumsuz yanları da olabilir (% 4.3).

Söz konusu bu argümanlara bakıldığında, yapılan açıklamalarda heteroseksüelliğe ilişkin iki ayrı sosyal temsiline işbaşında olduğu söylenebilir: "*Karşı cinse yönelik ilginin ifadesi olarak heteroseksüellik*" ve "*normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik*". *Karşı cinse*

yönelik ilginin ifadesi olarak heteroseksüellik temsili-nde, heteroseksüellik, bireyin karşı cinsten kişileri çekici bulduğu ve cinsel/duygusal birliktelik için sadece karşı cinsiyetten olan bireylere yöneldiği bir durumu ifade etmektedir. Buna göre, heteroseksüel birey, cinsiyeti erkekse kadınları, kadınsa erkekleri çekici bulacak ve cinsel etkinlik için ona yönelecektir. *Normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik* temsili ise daha çok heteroseksüelliğin toplum içerisindeki konumuyla ilişkilidir. Bu temsil, heteroseksüelliğin insanın biyolojik cinsiyetine ve yaratılışına uygun olduğu ve bu nedenle de normal olan ve toplum tarafından onaylanan tek cinsel yönelim olduğu şeklinde ifade edilebilecek olan anlayışı içermektedir. Bu anlayış, beraberinde -toplumsal kabulü oldukça yaygın olan- heteroseksüelliğin biyolojik ve psikolojik olarak sağlıklı olan tek cinsel yönelim olduğu düşüncesini de taşımaktadır. Bu temsil, sağlıklı ve normal olmasının yanı sıra heteroseksüelliğin üreme, soy devamı veya sağlıklı bir toplumsal yapının oluşabilmesi için gerekli ve önemli olduğu fikrini de içermektedir.

Heteroseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

“Heteroseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar ve dağılımları şöyledir:

- Normal, sağlıklı, doğal ve topluma uygun olan kişidir (% 48.9).
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur (% 8.7).
- Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz (% 7.5).

Bu tariflerden hareketle, heteroseksüel bireye ilişkin tek bir sosyal temsilin var olduğu görülmektedir. Bu temsil, “normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik” temsiline benzer şekilde, heteroseksüel bireyi *normal bir cinsel yönelime sahip* olarak tanımlar. Buna göre, heteroseksüel bireyler, cinsel ve duygusal açıdan sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmiş, toplumsal değerlere uygun ve *iyi, doğru, sağlam kişilikli, ahlaklı ve benzeri olumlu özelliklere* sahip kişiler olarak görülmektedirler.

Bu açıdan bakıldığında, heteroseksüelliğe ve heteroseksüel bireylere ilişkin temsillerin, toplumsal değerler ve kabuller etrafında örüldüğü görülmektedir. Hemen hemen tüm toplumlar tarafından onaylanan ve desteklenen tek cinsel yönelim olan heteroseksüellik (Özkan, 2004) ilişkili tüm önkabul ve şartlanmaların da etkisiyle, ortaya toplumsal değerler etrafında kurulan ve oldukça yaygın biçimde paylaşılan bu temsillerin çıktığı düşünülebilir. Ayrıca, sözü edilen bu yaygın toplumsal kabuller sayesinde, heteroseksüel bireyler, cinsel yönelimlerini gizlemek veya bundan dolayı

herhangi bir sıkıntı yaşamak durumunda kalmazlar. Aksine cinsel yönelimini rahatça sergileyebilir ve karşı cinsle yönelik cinsel etkinlikleri ile ilgili herhangi bir sorun yaşamazlar. Heteroseksüel bireye ilişkin temsil, heteroseksüel bireylerin, toplumsal hayatın sağladığı tüm olanaklar açısından (statü, iş olanakları, saygınlık vb.) her zaman daha avantajlı konumda olduklarına/olacaklarına dair bir bilgiyi de içermektedir.

Eşcinselliğe İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların, “Eşcinsellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlardaki ortak tanımlar/temalar ve dağılımları şu şekildedir:

- Bireyin hemcinsine yönelmesi, ilgi duymasındır (% 69.7).
- Hastalık ya da sapkınlıktır, normal değildir ve doğaya aykırıdır (% 11).
- Heteroseksüellik kadar normal ya da doğaldır, tercih olarak görülebilir (% 6.1).

Yapılan bu tarifler dikkate alındığında, eşcinselliğin iki temsiline varlığı öne çıkmaktadır; “*hemcinsle yönelik ilginin ifadesi olarak eşcinsellik*” ve “*normal dışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik*”. İlk temsilde eşcinsellik, bilinen en yaygın anlamıyla, heteroseksüelliğin karşıtı olan cinsel yönelim olarak kurgulanmaktadır. Buna göre, eşcinsellik, heteroseksüelliğin tersine karşı cinsle değil hemcinsle yönelimi ifade eder. Başka bir deyişle kadın bireyler cinsel/duygusal partner olarak kadınları, erkek bireyler de erkekleri tercih eder ve onlara yönelirler. Normal dışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik temsili ise doğrudan toplumsal değerler ve yargılar çerçevesinde örülmüştür. Heteroseksüelliğin tek uygun ve normal cinsel yönelim olduğu toplumlarda (Özkan, 2004), heteroseksüelliğin tersi bir yönelimi ifade eden eşcinselliğin “uygunsuz ve normal dışı” olarak görülmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda, temsil, eşcinselliğin doğaya, yaratılışa ve toplumsal değerlere aykırı olduğuna işaret etmektedir. Bu temsil, ayrıca, eşcinselliğin biyolojik (doğuştan), hormonal veya yaşantısal (travmatik yaşantılar nedeniyle) birtakım nedenlerin sonucu olarak “normal”den sapmayla sonuçlanan bir tür “hastalık” olduğu fikrini de kapsamaktadır. Hatta temsil, eşcinselliğin “sapkınlık, sapkınlık, kişiliksizlik ve benzeri” olduğu şeklinde daha aşırı söylemleri de taşıyabilmektedir.

Bununla birlikte, katılımcıların verdikleri yanıtların tümü bu temsillerin içerisinde yer almamaktadır. Bu temsillerin dışında kalan ve eşcinselliğin “heteroseksüellik kadar normal” olduğunu ifade eden bazı tanımlamalar da vardır. Bu görüş, bir temsil oluşturacak yaygınlıkta paylaşılmamakta beraber, toplumun bazı

kesimleri tarafından (örn., eşcinseller, eşcinsel hakları savunucuları, azınlık grupları vb.) benimseniyor görünmektedir. Bu görüştekilere göre, eşcinsellik heteroseksüellik kadar normaldir ve topluma aykırı değildir, bu nedenle de eşcinselliğin kötü, uygunsuz veya kabul edilemez olması gibi bir durum söz konusu değildir.

Eşcinsel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

“Eşcinsel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen yanıtlarda öne çıkan ortak tanımlar ve dağılımları şu şekildedir:

- Normal değildir, doğaya ve topluma uygun değildir, sağlıksızdır (% 28).
- Normal ve sağlıklıdır, kişinin tercihi olarak görülmemelidir (% 15.2).
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur (% 11.3).
- Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz (% 7.6).

Eşcinsel bireylere ilişkin yapılan tariflerin tümü bir arada ele alındığında, eşcinsellik temsilleriyle de paralel bir biçimde, eşcinsel bireye yönelik olarak iki temsilin var olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı eşcinsel bireyi “*normal dışı ve sağlıksız*” bir cinsel yönelime sahip kişiler olarak kurgularken, diğeri tam aksine eşcinsellerin “*normal ve sağlıklı*” olarak görülmeleri gerektiği fikri etrafında kurulmuştur. Yapılan diğer tüm tariflerin ise bu iki temsilden hareketle şekillenmiş oldukları görülmektedir. İlk temsilde, eşcinsel bireyler, tıpkı “normal dışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik” temsilde olduğu gibi, birtakım biyolojik, hormonal, gelişimsel veya psikolojik problemler nedeniyle anormal, sağlıksız, doğaya ve topluma uygun olmayan kişiler olarak yer bulmaktadırlar. Bunun da ötesinde eşcinsel bireylere yönelik aşırı olumsuz tutum ve görüşlerin de bu temsilden kaynaklandığı düşünülmektedir. Eşcinsel bireylere ilişkin ikinci temsil ise onların heteroseksüel bireyler kadar normal ve sağlıklı oldukları fikri etrafında inşa edilmiştir. Bu temsilde, eşcinsellik bir tercih olarak görülmemekte ve eşcinsel bireylerin yaptıkları bu tercihe-onaylanmasa bile- saygı duyulması gerektiği anlayışı yer bulmaktadır. Ayrıca, bu temsil, eşcinsel bireylerin toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları ve bununla ilişkili olarak çeşitli sorunlarla (toplumsal yalıtım, yalnızlık, çalışma olanaklarının ve haklarının kısıtlanması, kötü muamele vb.) karşılaştıkları şeklinde özetlenebilecek mevcut bir toplumsal sorunun varlığına dair bir söylem de içermektedir.

Eşcinselliğe ilişkin temsilleri ve eşcinsel bireye ilişkin temsiller bir arada ele alındığında, olumsuz içe-

rikli temsillerin olumlu temsillere göre çok daha yaygın, güçlü ve köklü oldukları söylenebilir. Bu nedenle de eşcinselliğe ve eşcinsel bireylere yönelik olarak yapılan çoğu açıklama ve değerlendirmenin temelinde bu olumsuz temsillerin belirli düzeylerde etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Hatta sözü edilen olumlu temsiller bile bu olumsuz temsillerden etkilenir görünmektedir.

Biseksüelliğe İlişkin Sosyal Temsiller

“Biseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?” sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar/temalar ve dağılımları şu şekildedir:

- Bireyin her iki cinsde de yönelmesi, ilgi duymasıdır (% 60.6).
- Normal değildir, sağlıksız ve sorunludur (% 8).
- Normal ve sağlıklı olarak görülmemelidir (% 2.5).

Yapılan açıklamalara bakıldığında biseksüelliğin yaygın tek bir temsiline olduğu görülmektedir; “*her iki cinsde yönelik ilginin ifadesi olarak biseksüellik*”. Bu temsilde, biseksüellik, bireyin hem karşı cinsiyetten olan hem de kendi cinsiyetinden olan kişilere karşı cinsel çekim hissedebildiği ve cinsel/duygusal birliktelik için her iki cinsiyetteki bireylere de yönelebildiği bir durumu ifade etmektedir. Buna göre, biseksüel bireyler, eşcinsel ya da heteroseksüel bireylerin aksine, hem kadınlara hem erkeklere ilgi duyabilir ve her ikisine karşı da cinsel çekim hissedebilirler.

Sözü edilen bu biseksüellik temsiline, iki farklı anlayışı içinde barındırdığı gözlenmiştir. Buna göre, bir yanda, iki cinsde birden ilgi duyabilme durumunun, tıpkı heteroseksüellik ve eşcinsellik gibi, tamamen farklı ve ayrılmış bir cinsel yönelim olduğu yönünde açıklamalar, diğer yanda ise bu durumun aslında eşcinsel olan bireylerin toplum içerisinde yaşadıkları baskı ve yasaklamalardan bir ölçüde kurtulabilmek adına sergiledikleri bir davranış olarak ortaya çıktığını belirten görüşler vardır. Diğer bir ifadeyle, aslında eşcinsel olan bireyler, eşcinselliğe yönelik olumsuz tutum ve davranışlar nedeniyle, toplum içerisinde açıkça heteroseksüel ilişkiler yaşarken, bir yandan da gizli olarak eşcinsel ilişkiler yaşamaktadırlar.

Ayrıca, tamamen bu temsil içerisinde yer almakla birlikte, dikkate değer bir başka tanım grubu daha vardır; bu tanımlamalar biseksüelliğin “*normal dışı, sağlıksız ve sorunlu*” ve hatta “*sapkınlık, sapıklık, iğrençlik*” olduğu yönünde söylemler içermektedir. Bununla birlikte, bu görüşün eşcinsellikte olduğu kadar yaygın olmadığı ve bu nedenle de ayrı bir temsilden ziyade biseksüelliğin genel temsiliyle ilişkili bir anlayış biçimi olduğu söylenebilir.

Biseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

“Biseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar ve dağılımları şu şekildedir:

- Anormal, sağlıksız ve tatminsiz kişilerdir (% 32.2).
- Normal ve sağlıklı bireyledir, tercihlerine saygı duyulmalıdır (% 10.1).
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur (% 7.8).
- Her iki cinsde de yönelen, ilgi duyan bireyledir (% 6.1).

Elde edilen tüm yanıt kategorileri incelendiğinde, biseksüel bireylere ilişkin olarak, biri “olumsuz” diğeri ise “olumlu” nitelikte olan iki temsilin var olduğu görülmektedir. Bunlardan daha yaygın ve baskın olan olumsuz temsilde, biseksüel bireyler, “*anormal, sağlıksız, topluma uygun olmayan ve problemlili kişiler*” olarak tasvir edilmektedirler. Buna göre, biseksüel bireyler, “doğaya uygun bir cinsel yönelim sergilemedikleri için anormal, sağlıksız ve toplum için uygunsuzdurlar”. Bu “uygunsuz” durum kimilerine göre doğuştan veya biyolojik olarak ortaya çıkmaktayken, kimilerine göre de psikolojik, travmatik veya yaşantısal (örn., bebeklikteki ya da çocuklukta yaşadıkları) olarak ortaya çıkmaktadır. Dahası bu temsil, biseksüellere ilişkin çok daha katı ve hakaret içeren tutumları da kapsamaktadır; bu tür aşırı tutumlar biseksüellerin “sapık, sapkın, iğrenç, aşağılık ve benzeri” oldukları yönünde söylemler içermektedir. Söz konusu temsil, bu açılardan eşcinsel bireylerin olumsuz temsiline benzemekle birlikte, ondan farklı olarak biseksüel bireylerin “doyumsuz, kararsız, tutarsız, ne istediğini bilmeyen, seçici olmayan, kişiliği oturmamış, mantıksız, dengesiz, midersiz veya açgözlü” oldukları şeklinde söylemler içeren bir yargıyı da içinde barındırmaktadır. Bu tür bir yargı ise bir bireyin hem kadınlara hem de erkeklere bir arada ilgi duyabileceği fikrine karşı aşırı bir olumsuz tutumun, toplum içinde oldukça yaygın olmasından ileri geliyor olabilir.

Biseksüel bireylere ilişkin “olumlu” temsil ise olumsuz temsilin tersi yönde tanımlar ve söylemler içermektedir. Bu temsilde, *biseksüel bireyler, heteroseksüel ve eşcinsel bireyler kadar normal ve sağlıklı* olarak tarif edilmektedirler. Diğerlerinden tek farkları, cinsel ilgilerinin her iki cinsde de yönelik olmasıdır. Bu durum ise onların topluma ve doğaya uygunsuz oldukları veya başka olumsuz özelliklere sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Aksine, biseksüellik de tıpkı heteroseksüellik ve eşcinsellik gibi bir tercih olarak görülmeli ve biseksüel bireylerin bu tercihlerine saygı duyulmalıdır. Ayrıca, biseksüelliğe ilişkin yaygın olum-

suz tutum ve düşünceler nedeniyle, biseksüel bireylerin toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları şeklinde ifade edilen görüşün de bu olumlu temsil çerçevesinde şekillendiği söylenebilir.

Transseksüelliğe İlişkin Sosyal Temsiller

“Transseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?” sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar/temalar ve dağılımları şu şekildedir:

- Cinsiyet değişimi yapmaktır (% 38.2).
- Bireyin karşı cins gibi hissetmesi, davranması ya da giyinmesidir (% 19.7).
- Normal değildir; kimliksizlik veya sapkınlık olarak görülmelidir (% 6.5).

Tüm yanıt kategorileri bir arada ele alındığında, transseksüelliğin birbirinden farklı olan ancak birbirini tamamen dışlamayan iki temsili ortaya çıkmaktadır; “*cinsiyet değişiminin ifadesi olarak transseksüellik*” ve “*karşı cins gibi giyinmek/davranmak anlamında transseksüellik*”. Birinci temsilde, transseksüellik, bireylerin “ameliyatla mevcut biyolojik cinsiyetlerini değiştirmeleri, karşı cinsiyete geçiş yapmaları” anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle birey, erkeğe kadın kadınsa da erkek olmaktan ve biyolojik ve toplumsal olarak geçiş yaptığı yeni cinsiyetin temel niteliklerini kazanmaktadır. Söz konusu değişim süreci yapılan ameliyat ile sınırlı değildir, birçok durumda ameliyat sonrasında devam eden hormonal ve psikolojik destek tedavileri de söz konusudur. Bu cinsiyet değiştirme isteği ise bu bireylerin kendilerini karşı cins gibi hissediyor ve yanlış bedene sahip olduklarını düşünüyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

İkinci temsilde de -diğerinde olduğu gibi- transseksüellik, bireylerin doğuştan sahip oldukları cinsiyetlerinden memnun olmama durumuyla ilişkili olarak tarif edilmektedir. Buna göre, bu temsilde transseksüellik, “bireyin mevcut cinsiyetinden memnun olmaması, kendisini karşı cins gibi hissetmesi ve buna uygun olarak da karşı cinsin rollerini benimsemesi, karşı cins gibi giyinmesi ve davranması” anlamına gelmektedir. Ancak burada transseksüellik kavramının, “transvestizm” ve “travestilik” kavramlarıyla karıştırıldığı görülmektedir. Çünkü bu temsilde, transseksüellik, sadece karşı cins gibi hissetmeyi, giyinmeyi ve davranmayı içermektedir; yani cinsiyet değiştirmeye yönelik herhangi bir operasyon söz konusu değildir. Bu şekilde bir tanımlama ise transseksüellikten ziyade travestilik kavramına (Yurdigül, 2002) denk düşmektedir.

Her iki transseksüellik temsiline de göze çarpan ilginç bir nokta vardır. Transseksüellik hem kadınlarda hem de erkeklerde görülebilecek bir durum olarak ta-

savvur edilmekle birlikte, transseksüelliğin sadece erkeklere özgü bir durum olduğu yönünde bir tasvirin her iki temsilde de yer bulduğu görülmektedir. Ayrıca daha önce söylendiği gibi transseksüellik kavramı pek iyi bilinmemekte (katılımcıların % 22.4'ü soruyu boş bırakmıştır) ve sıklıkla diğer cinsel yönelimlerle veya metroseksüellik, hermafroditizm, cinsiyetsizlik, hayvanlarla ilişki kurma (bestialite) ve benzeri kavramlarla karıştırılmaktadır.

Transseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

“Transseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizde transseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen yanıtlardaki ortak tanımlar ve dağlımları şöyledir:

- Anormal, sağlıklı ve sapkın kişilerdir (% 22.5).
- Normal ve sağlıklı bireylerdir, tercihlerine saygı duyulmalıdır (% 13.2).
- Toplum tarafından baskılanıp dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar (% 10.2).
- Cinsiyet değiştiren veya kendini karşı cins gibi hissedilen bireylerdir (% 6.8).

Buna göre, transseksüel bireylere ilişkin iki farklı temsilin söz konusu olduğu söylenebilir. Bunlardan biri “olumsuz” diğeri ise “olumlu” niteliktedir. Daha yaygın olan *olumsuz* temsilde, transseksüel bireyler, anormal, doğaya ve topluma aykırı, sağlıklı veya birtakım problemleri (hormonal, psikolojik, biyolojik, yaşımsal, ailevi vb.) olan bireyler olarak tasavvur edilmektedirler. Diğer bir ifadeyle, heteroseksüel olmayan tüm diğerleri gibi, transseksüel bireyler de “normal” değildirler ve bu nedenle olumsuz birçok tanımlamayı (“sapkın, sapık, iğrenç, çirkin, saldırgan, dengesiz, uyumsuz, insanlık dışı, itici, yapmacık”) hak eden kişiler olarak düşünülmektedirler. İyice incelendiğinde, transseksüel bireylere ilişkin bu olumsuz temsilin, daha çok transseksüelliğin ikinci temsili olarak açıklanan ‘karşı cins gibi giyinmek/davranmak anlamında transseksüellik’ temsiliyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çünkü bu olumsuz temsili paylaşan bireylerin, söz ettikleri olumsuz nitelikleri, cinsiyetini değiştirip geçiş yaptığı yeni cinsiyetin tüm yönlerini başarıyla kazanmış olan transseksüellerden ziyade, belirli nedenlerden ötürü bu değişimi yapamamış olan (örn., parasal nedenlerle) travestilere ve herhangi bir cinsiyet değişimi gerçekleştirilmeden -bir fantezi olarak- karşı cins gibi giyinen/davranan transvestitlere (Uğurlu-Hakim, 1999) yönelik olarak ifade ettikleri söylenebilir.

Olumlu nitelikteki ikinci temsilde ise transseksüel bireyler en az diğer diğerleri kadar normal kişiler olarak tarif edilmektedirler. Transseksüel bireylerin diğer bireylerden tek farkları, cinsiyetlerini değiştirmiş ol-

malarıdır ve bu da onların anormal ya da sağlıklı olmadıklarını gösteren bir durum değildir. Nasıl ki diğer bireylerin cinsel tercihlerine saygı duyuluyorsa, transseksüellerinde yaptıkları bu tercihe saygı duyulmalıdır. Dahası transseksüel bireylere yönelik özellikle olumlu değerlendirmeler de bu temsilde yer almaktadır. Örneğin, transseksüel bireylerin, tercihleri için birçok şeyi göze alabilecek cesur kişiler olduklarını ifade eden görüşler vardır. Ayrıca, transseksüel bireylerin, eşcinsel ve biseksüel bireylere benzer -hatta onlardan daha fazla şekilde, toplum içerisinde olumsuz davranışlara ve kötü muamelelere maruz kaldıklarını, dışlandıklarını ve çeşitli toplumsal olanaklardan mahrum bırakıldıklarını öne süren görüşler de bu olumlu temsille ilişkili görülmektedir.

Tartışma

Araştırma sonuçları -elde edilen sosyal temsiller genel olarak birkaç farklı açıdan değerlendirilebilir:

(1) Sonuçlar, üniversite eğitimi almış/almakta olan gençlerin, uzmanlar (bilim adamları ve araştırmacılar) tarafından kesin tanım ve kavramlarla belirlenmiş olan cinsel yönelimlere dair birtakım temsilleri paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Ancak paylaşılan bu temsillerin, kavramların kesin ve net tanımlarını veren bilimsel bilgiden ziyade, kişisel ve toplumsal pratiklere dayanan ve oldukça esnek bir yapıda olan gündelik bilgiden kaynaklandıkları görülmektedir.

Elde edilen temsiller dikkate alındığında, cinsel yönelimlerin bilim adamları ve uzmanlar tarafından kesin ve net kavramlarla açıklanmış olmasına karşın, toplum içerisindeki sıradan insanların da kişisel ve toplumsal pratik ve deneyimlerine dayalı olarak kendi açıklamalarını yaptıkları görülmektedir. Bilimsel bilgi içerisinde çeşitli kuramlar tarafından kesin kavramlarla tanımlanan cinsel yönelimler, uzman olmayan insanlar tarafından gündelik bilgi içerisinde yeniden inşa edilmiş ve sağduyusal bilgiye dahil edilmiştir. Böylece, yukarıda sıralandığı gibi, cinsel yönelimlere ilişkin birbirinden çok farklı temsiller ve tanımlar ortaya çıkmıştır. İşte tüm bu temsil ve tanımlar, gündelik bilginin de içerisinde yer aldığı söz birliği evreninin (Moscovici, 1984; 1988) parçaları olarak ortaya çıkmaktadırlar. Birbirinden farklı ve hatta birbirine karşıt olan temsil ve tanımların elde edilmiş olması, Moscovici'nin (1984; 1988) söz birliği evreninin çoğulcu ve kapsayıcı bir karaktere sahip olduğu görüşüyle tutarlı bir örnektir. Örneğin, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere ilişkin olarak elde edilen temsillere bakıldığında, her üçü için de hem olumlu hem olumsuz temsillerin var olduğu görülmektedir. Birbirine karşıt görüşler içermekle birlikte, tüm bu ve diğer temsiller, söz birliği evreninde (yani toplumsal bilgi dağarcığında)

bir arada yer almaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, cinsel yönelimlere ilişkin sosyal gerçekliği birlikte inşa etmektedirler. Bu bir aradalık sayesinde, temsiller karşılıklı olarak birbirlerini etkileyebilmekte, dönüştürmekte veyahut yeni temsillerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedirler. Buna göre, birbiriyle aynı veya farklı yöndeki temsiller, belirli bir gerçekliğe ya da duruma ilişkin açıklamalarda kullanılmak üzere söz birliği evreninde sağduyusal bilgi olarak hazır bulunmakta; böylece, bir temsil, o temsille ilişkili olmayan durumlarda bile kullanılabilir hale gelmektedir. Örneğin, heteroseksüelliğin “normal” cinsel yönelim olduğunu söyleyen temsil, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin olumsuz temsillerle kolayca bir arada kullanılabilir ve böylece heteroseksüelliğin dışındaki bu cinsel yönelimlere ilişkin daha olumsuz söylem ve tutumların ortaya çıkması mümkün olmaktadır. Ayrıca bir gerçekliğe ilişkin ortak bir temsilin varlığına rağmen, bu temsilin dışında kalan görüşler de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, heteroseksüel bireye ilişkin ortak tek bir temsilin olmasına rağmen, bu temsilin dışında kalan başka tanımlamalar da yapılmıştır. Söz konusu bu durum, yine, söz birliği evreninin çoğulcu ve kapsayıcı karakterine dayandırılabilir.

(2) Araştırma sonuçları, sosyal temsillerin, yeni ve yabancı olan olguların (fenomenlerin) tanıdık hale getirilmesi çabasının bir sonucu olarak şekillendiği görüşüyle (Moscovici, 1981; 1984; 1988; 2001) aynı doğrultudadır. Buna göre, cinsel yönelimlere ilişkin olarak elde edilen sonuçlar, genç bireylerin kendilerine yabancı gelen ve varolan bilgi birikimleriyle uyumsuz olan birtakım yeni gerçekliklere (eşcinsellik, biseksüellik, transseksüellik gibi toplum içinde birebir karşılaşılması her zaman mümkün olmayan olgulara) dair açıklamalar getirerek ve böylece bu aşına olunmayan gerçeklikleri söz birliği evrenlerine dahil ederek, onları mevcut bilgi birikimleriyle tutarlı hale getirme eğilimlerini ortaya koymaktadır. Tabii bu tanıdık hale getirme sürecinde, bireyler, sıklıkla toplumsal pratiklere dayalı gündelik bilgi birikiminden (dini ve kültürel değerler, düşünme biçimleri, eğitim ve kitle iletişim araçları vb.) hareket etmekte ve açıklamalarını/tanımlamalarını bu çerçevede şekillendirmektedirler. Elde edilen temsiller bir bütün olarak dikkate alındığında, bu temsillerin çoğunlukla yaygın toplumsal değerler etrafında kurularak, heteroseksüelliği ve heteroseksüel bireyleri olumlarken –hatta bazen yüceltmekteyken- heteroseksüel olmayan cinsel yönelimleri olumsuzlayan ve dışlayan bir şekilde ortaya çıktığı görülmektedir (aynıca benzer bir analiz için bkz. Özkan, 2004, s. 73-74).

Heteroseksüelliğin yaygın cinsel yönelim olduğu bir toplumda (Özkan, 2004; Selek, 2001), bireylerin bu cinsel yönelimin dışında kalan diğer yönelimlerle ve ilişki biçimleriyle pek karşılaşmamaları ve bu nedenle

de bunlara aşına olmamaları doğal bir durumdur. Bunun sonucunda da bireyler kendi ilişki biçimlerinden farklı olan bu yeni ilişki biçimlerine belirli açıklamalar getirmek ve onları mevcut bilgileriyle tutarlı ve uyumlu kılmak zorunluluğu hissetmektedirler. Heteroseksüellerin “normal”, “sağlıklı” ve “uygun” olarak kodlandığı (Özkan, 2004; Sakallı, 2002a; Selek, 2001) bir yapılanma içerisinde, heteroseksüel olmayanların ise “normal dışı”, “sağlıksız” ve “uygunsuz” olarak kodlanmaları ve bu yönde temsillerin oluşması da kaçınılmaz görünmektedir. Zaman zaman bunun aksi yönde söylemlerin ortaya konulmuş olması ise daha önce de belirtildiği gibi söz birliği evreninin çoğulcu yapısından ve de temsillerin birbirleriyle giriftir bir ilişki içinde olmalarından kaynaklanmaktadır.

(3) Literatürde (hem yurtdışında hem de yurtiçinde), cinsel yönelimlerle ilgili olarak herhangi bir sosyal temsil araştırmasına rastlanılmamıştır. Dahası, Avrupa’da Sosyal Temsiller Kuramı temelinde yapılan araştırmaların miktarı bir hayli fazla iken (bkz. Howarth, 2006; Markova, 2004, Wagner ve ark., 1999), Türkiye’de ise bugüne kadar sosyal temsiller üzerine sadece birkaç tez çalışması yapılmıştır (Cesur, 2002; Narter, 1998; Övgün, 1994; Paker, 2000) ve sınırlı sayıda makale yayımlanmıştır (Cirinlioğlu, Aktaş ve Öner, 2006; Öner, 2002; Öner ve Yılmaz, 2001). Sözü edilen bu araştırmalarda ise ya Sosyal Temsiller Kuramı’na ilişkin genel bir çerçeve sunulmuş ya da cinsel yönelimlerle ilgili olmayan başka olguların sosyal temsilleri incelenmiştir (laiklik ve modernlik, depresyon, hukuk sistemi, delilik vb.). Bu nedenle de bu araştırmadan elde edilen sosyal temsillerin ve onlara ilişkin sonuçların, doğrudan karşılaştırılabileceği çalışmalar mevcut değildir.

Bununla birlikte, hem dünyada hem de ülkemizde, eşcinselliğe ilişkin tutumları inceleyen araştırmalar mevcuttur (Anderssen, 2002; Güney ve ark., 2004; Kite ve Whitley, 1996; Özkan, 2004; Ratcliff, Lassiter, Markman ve Snyder, 2006; Sakallı, 2002a; 2002b; Sakallı ve Uğurlu, 2001; Selek, 2001). Her ne kadar tutum ve temsil aynı şey değilse de, daha önce ifade edildiği gibi, temsiller ve tutumlar arasında yakın bir ilişki vardır; bir duruma/olguya ilişkin tutumlar, o durumun/olgunun sosyal temsillerine dayanarak şekillenirler (Bilgin, 2008).

Buradan hareketle, karşılaştırma açısından önemli olabilecek tutum araştırmalarından biri, Sakallı’nın (2002a) Türkiye’deki erkek eşcinsellere ilişkin kalıpyargıları incelediği çalışmasıdır. Bu çalışmada, Sakallı (2002a), erkek eşcinsellerin nasıl tanımlandıklarını ve algılandıklarını incelemiş ve araştırma sonucunda iki farklı örüntü ortaya çıkmıştır; erkek ve kadın katılımcılar geylere (erkek eşcinsellere) yönelik farklı kalıpyargılar ortaya koymuşlardır. Buna göre, erkek katılımcılar geyleri “hemcinsinden hoşlanan, kadınsı giyi-

nen, toplumda dışlanan, 'ayol, canım-cicimli' konuşan, pırlıtlı giysiler giyen, sesini incelterek konuşan, kırılarak yürüyen, karşı cinsi taklit eden, oynak davranan, travesti, kaş alan, sorunlu, hemcinsine tacizde bulunan, duygusal ve alıngan" şeklinde tanımlarken; kadın katılımcılar geyleri "hemcinsinden hoşlanan, kadınsı konuşan, kadına benzeyen, toplumda dışlanan, yumuşak davranışlı olan ve ilgi isteyen" kişiler olarak tanımlamışlardır. Yine, Sakallı-Uğurlu (2006), benzer bulguların, yurt dışında yapılan çalışmalardan da geldiğini aktarmaktadır (örn., Madon, 1997; Page ve Yee, 1986). Ayrıca, Güney ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan çalışmada da üniversite öğrencileri, eşcinselleri "iğrenç, sapık, mutsuz, toplumun dengesini bozan" kişiler olarak ve eşcinselliğin nedenini de "ruhsal, hormonal ya da genetik bozukluk, hastalık veya yanlış aile tutumları" olarak tanımlamışlardır.

Yukarıda sözü edilenlerle uyumlu olarak, bu çalışmada da benzer yönde sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle de eşcinsellerin "hemcinsinden hoşlanan, kadınsı, duygusal, hassas, sorunlu" oldukları ve "toplumda dışlandıkları" yönündeki ifadeler, bu çalışmada da sıklıkla karşılaşılan ifadeler olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bununla birlikte, bu çalışmada, eşcinsellere (ve ayrıca biseksüeller ile transseksüellere) yönelik olarak, Sakallı'nın (2002a) bildirdiğinden çok daha olumsuz nitelikte kalıpyargıların söz konusu olduğu bulunmuştur. Bunlar, daha çok Güney ve arkadaşlarının (2004) bildirdiği yönde içeriğe sahiptirler. Buna göre, katılımcıların verdikleri yanıtlarda, eşcinsellerin "anormal, sağlıksız, sorunlu, hastalıklı, kişiliksiz, sapkın, sapık, günahkar, top, iğrenç, saplantılı ve karaktersiz" oldukları yönünde aşırı olumsuz tanımlamalarla sıklıkla karşılaşılmıştır. Benzer durum (ve hatta daha fazlası) biseksüel ve transseksüel bireyler için de geçerlidir.

Bu çalışmanın en önemli eksikliklerinden biri örneklemin sadece üniversite eğitimi almış ya da almakta olan gençlerle sınırlı kalmış olmasıdır. Araştırma, ilk başta, Türkiye'de yaşayan her yaşta ve her kesimden (okuyan/çalışan) genç bireyleri içerecek şekilde planlanmış olmakla birlikte, uygulama aşamasında ortaya birtakım sorunlar çıkmış ve böylece çalışmanın kapsamı üniversite örnekleminle sınırlı kalmıştır.

Araştırma, gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalar için başlangıç niteliğinde ve ipucu olabilecek sonuçlar sağlamaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmanın eksiklik ve yetersizliklerini giderebilecek nitelikte araştırmaların yapılması ile söz konusu sosyal temsillerin içeriğine, yaygınlığına ve diğer niteliklerine dair daha fazla bulguya ulaşılabilir. Özellikle de daha geniş örneklemlerle (örn., her yaşta bireyleri içeren örneklemler) yapılacak çalışmalar, Türkiye'de cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerin içeriğine ve yaygınlığına ilişkin daha ayrıntılı ve açıklayıcı bulgular su-

abilir. Yine, temsillerle ilişkili olduğu düşünülen ama bu çalışmada inceleme dışı bırakılan değişkenlerin (örn., yaş, cinsiyet farklılıkları, otoriterlik, dindarlık, sosyal üstünlük yönelimi, cinsiyetçilik, eğitim vb.) incelenmesi de önemli görünmektedir. Gelecekte yapılması önerilen bu çalışmalar, açık uçlu soru yöntemiyle veya görüşmeler şeklinde yapılabileceği gibi, temsillerin yaygınlığını inceleyen alan araştırmaları, temsillerle ilişkili değişkenleri incelemeye yönelik niceliksel araştırmalar ve medya, eğitim, internet, sanat gibi alanlarda ortaya konulan ürünlerin ve materyallerin analizlerini içeren niteliksel araştırmalar biçiminde de olabilirler.

Kaynaklar

- Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gays lead to friendlier attitudes? A two year longitudinal study. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 12*, 124-136.
- Baird, V. (2004). *Cinsel çeşitlilik: yönelimler, politikalar, haklar ve ihlaller*. (H. Doğan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauer, M. W. ve Gaskell, G. (1999). Towards a paradigm for research on social representations. *Journal for the Theory of Social Behaviour, 29*(2), 163-186.
- Bilgin, N. (Ed.). (2008). *Sosyal psikoloji*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Brannon, L. (2002). *Gender: Psychological perspectives. (3. baskı)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Cesur, S. (2002). *Depremi nedensel açıklamaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cirhinlioğlu, F., Aktaş, V. ve Öner, Ö.B. (2006). Sosyal temsil kuramına genel bir bakış. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30*(2), 163-174.
- Güney, N., Kargı, E. ve Çorbacı-Oruç, A. (2004). *Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi*. 20 Mart 2008, <http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/74/>.
- Harré, R. (1997). An outline of the main methods for social psychology. N. Hayes, (Ed.), *Doing qualitative analysis in psychology* içinde (17-39). Sussex: Psychology Press.
- Hayes, N. (1997). Theory-led thematic analysis: Social identification in small companies. N. Hayes, (Ed.), *Doing qualitative analysis in psychology* içinde (93-115). Sussex: Psychology Press.
- Howarth, C. (2006). A social representation is not a quiet thing: Exploring the critical potential of social representations theory. *British Journal of Social Psychology, 45*, 65-86.
- Kite, M. E., & Whitley, B. E. (1996). Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behavior, and civil rights: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22*, 336-353.
- Markova, I. (2004). Sosyal temsiller ve demokrasi. S. A. Arkonaç, (Ed.), *Doğunun ve batının yerelliği: Bireylik bilgisine dair* içinde (121-160). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Moscovici, S. (1981). On social representations. J. P. Forgas, (Ed.), *Social cognition: perspectives on everyday understanding* içinde. London: Academic Press.
- Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. R. M. Farr ve S. Moscovici, (Ed.), *Social representations* içinde (3-69). Cambridge: Cambridge Press.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology, 18*,

- 211-250.
- Moscovici, S. (2001). Why a theory of social representations? K. Deaux ve G. Philogene, (Ed.), *Representations of the social: bridging theoretical traditions* içinde (9-35). Oxford: Blackwell.
- Narter, M. (1998). *1990'ların Türkiye'sinde deliliğin sosyal temsilleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Öner, B. (2002). Sosyal temsiller. *Kriz Dergisi*, 10(1), 29-36.
- Öner, B. ve Yılmaz, S. (2001). Anne ve baba gözüyle "çocuk eğitimi": Bir sosyal temsil ön çalışması. *Kriz Dergisi*, 9(1), 39-46.
- Özkan, T. (2004). *Türkiye'de eşcinsellik ve Kaos GL grubu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Övgün, M. İ. (1994). Sosyal temsiller ve bellek. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Paker, K. O. (2000). *Üniversite gençleri arasında modernliğin ve laikliğin sosyal temsilleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ratcliff, J. J., Lassiter, G. D., Markman, K. D. ve Snyder, C. J. (2006). Gender differences in attitudes toward gay men and lesbians: The role of motivation to respond without prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(10), 1325-1338.
- Ryan, C. ve Rivers, I. (2003). Lesbian, gay, bisexual and transgender youth: Victimization and its correlates in the USA and UK. *Culture, Health and Sexuality*, 5, 103-119.
- Sakallı, N. (2002a). Pictures of male homosexuals in the heads of Turkish college students: The effects of sex differences and social contact on stereotyping. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 111-126.
- Sakallı, N. (2002b). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42(3), 53-63.
- Sakallı, N. ve Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 53-62.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye'de yapılan görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(17), 53-69.
- Selek, P. (2001). *Ülker sokak: Bir altkültürün dışlanma mekanı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Tuzer, V. (2004). Eşcinsellik, travestilik, transseksüellik. *Kaos GL, Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları* içinde (5-8). Ankara: Kaos GL Kitapları.
- Uğurlu-Hakim, N. (1999). *Homoseksüelliğin; psikolojik, hukuksal ve sosyal yönü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Wagner, W., Duveen, G., Farr, R., Jovchelovitch, S., Lorenzi-Cioldi, F., Markova, I. ve Rose, D. (1999). Theory and method of social representations. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 95-125.
- Yurdigül, Y. (2002). *Türkiye'de televizyon haberciliğinde sıra dışı kimliğin sunumu: Travesti konulu haberler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ek 1. Açık Uçlu Soru Formu

Elinizdeki sorular, Ankara Üniversitesi Sosyal Psikoloji programında yürütülen bir yüksek lisans tez araştırması için hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında, Türkiye’de yaşayan genç bireylerin ‘cinsel yönelimler’ konusundaki görüşleri ele alınmaktadır. Soruları sırasıyla, eksiksiz ve samimi bir şekilde yanıtlamanız araştırma açısından çok önemlidir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Sizin için ‘cinsel yönelim’ kavramı ne anlama gelmektedir? ‘Cinsel yönelim’ ne demektir?
2. ‘Heteroseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce heteroseksüellik nedir?
3. ‘Eşcinsellik (homoseksüellik)’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?
4. ‘Biseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?
5. ‘Transseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?
6. ‘Heteroseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?
7. ‘Eşcinsel (homoseksüel)’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?
8. ‘Biseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?
9. ‘Transseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce transseksüel biri nasıl bir kişidir?

Demografik Bilgiler:

- Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
- Yaşınız:
- Eğitim Düzeyiniz: () Üniversite öğrencisi
() Üniversite mezunu
() Yüksek lisans/doktora öğrencisi
() Yüksek lisans/doktora mezunu

Summary

The Social Representations of Sexual Orientations in Turkish Youths

Umut Şah
Ankara University

Moscovici (1981) describes social representations as “concepts, statements and explanations which emerge in the stream of everyday life through interpersonal communication” (p. 181). In other words, social representations are thoughts to satisfy the need of understanding the world which, shared by the majority, arise in everyday talk and communication. Every social representation is constituted of a mixture of concepts or opinions and images, and these are situated both in individuals’ minds and social circulation by means of everyday talk and media (Moscovici, 1984).

According to Moscovici (1981; 1984; 1988; 2001), social representations have two functions; on the one hand, it serves as a way for individuals to harmonize with and rule their social world, on the other hand it produces common discourses and codes regarding the perception of the world in order to facilitate the consensus and communication between the members of the society. Consequently, new and unfamiliar information can be familiarized by common codes, which this in turn enables social communication, consensus, and common acts.

In short, in a social setting, phenomena, objects, and events are perceived and explained by pre-existing categories and information. In this sense, phenomena and concepts aside from existing categories are perceived as unfamiliar. Thus, social representations assimilate the unknown/unfamiliar in the existing category and make them familiar. As a result, the tension brought upon by the unfamiliar phenomenon is eliminated, and individuals through the consensual universe formed by the sharing of representations feel safe and relax in society (Bauer & Gaskell, 1999; Bilgin, 2008; Moscovici, 1981; 1984; 1988; 2001; Paker, 2000).

For the emergence of social representations, first, an unfamiliar and new condition shall be confronted (Moscovici, 1984; 1988). Thus, this study was aimed to investigate the social representations regarding concepts of *sexual orientation*, *heterosexuality*, *homosexuality*, *bi-*

sexuality, and *transsexuality*, which are relatively new/unfamiliar concepts in Turkey.

Sexual orientation implies the individuals’ “erotic object choice” and which sexes he/she is interested in. There are the three different sexual orientations; *heterosexuality*, *homosexuality* and *bisexuality*. *Heterosexuality* is sexual orientation directed towards the opposite sex; *homosexuality* is directed towards the same sex; and *bisexuality* is directed towards both sexes (Güney, Kargı, & Çorbacı-Oruç, 2004; Ryan & Rivers, 2003; Tuzer, 2004; Uğurlu-Hakim, 1999). *Transsexuality*, however, is defined by the individual’s discomfort with his/her genital and sex, who as a result underwent a sex change operation. The important point here is that *transsexuality* is not a sexual orientation; rather it is a *sexual identity* (Tuzer, 2004; Uğurlu-Hakim, 1999).

Method

Participants

The study included a total of 325 (140 male and 185 female) university students and graduates who lived in Ankara and Istanbul, between 17-35 ages. The mean age for the participants was 22.

Materials and Procedure

The participants were asked to answer an open-ended questionnaire consisting of 9 open-ended questions regarding sexual orientation, heterosexualism, heterosexual individuals, homosexualism, homosexual individuals, bisexualism, bisexual individuals, transsexualism, and transsexual individuals. The questionnaire was formed by the researcher and revised by 3 lecturers. The student participants answered the questionnaires in university classes, and graduate participants answered them individually.

The data was analyzed with *thematic content analysis*. Nvivo7 data analysis program was utilized for the analysis.

Results

The results showed that the three different representations of sexual orientation emerged; “*sexual orientation as a choice*”, “*sexual orientation as an expression of sexual interest*” and “*sexual orientation as a result of biological obligation*”. In the first representation, sexual orientation refers to the sexual and romantic relations shaped in the context of personal choices. In the second representation, sexual orientation implies individuals’ sexual interests, tendencies and desires towards others. However, this does not include any definition about whether these tendencies emerge as a choice. In the third representation, sexual orientation never appears as a choice. This representation reflects the view in which sexual orientation is seen as an innate or a biological phenomenon (“instinctive”, “impulsive”, “hormonal”, etc).

Also, there were the two representations of heterosexuality; “*heterosexuality as the expression of interest towards opposite sex*” and “*heterosexuality as the normal sexual orientation*”. The former implies that individuals orient only to the opposite sex for sexual or romantic relationship, while the latter involves heterosexuality as the only “appropriate”, “normal” and “accepted” sexual orientation. There is only one representation of the heterosexual individual; “*a person who has a normal sexual orientation*”. According to this, heterosexual individuals are compatible with societal values, sexually and emotionally healthy, and have positive personal characteristics (they are “good”, “correct”, “decent”, etc).

In addition, the present finding showed that there were the two main representations of homosexuality; “*homosexuality as the expression of the interest towards same sex*” and “*homosexuality as an abnormal sexual orientation*”. In the first representation, homosexuality implies the same sex orientation. On the other hand, the second representation implies that homosexuality is “against” nature, creation, and societal values. In addition, this opinion includes that homosexuality is a “disease” caused by biological, innate or traumatic abnormalities, and also a “deviance” or “perversion”.

Another finding was that there were the two representations of the homosexual individual. In the first (and more common) representation, homosexual individuals are described as “*abnormal and unhealthy*”, in the other they are described as “*normal and healthy*”.

Moreover, there was one representation of bisexuality; “*bisexuality as the expression of interest towards both sexes*”. This involves the recognition that individuals can orient towards both sexes for sexual or romantic relationships. There was a “*positive*” and a “*negative*” representation of the bisexual individual. In the negative (and more common) representation, bisexual individuals are described as “abnormal”, “unhealthy”, “against the

society” and “problematic” persons. Contrary to this, in the positive representation they are described “as normal and healthy as heterosexual and homosexual individuals”.

Finally, there are the two representations of transsexuality; “*transsexuality as the expression of sexual inversion*” and “*dressing and/or behaving as the opposite sex*”. In the first representation, transsexuality implies individuals who underwent sex change operations. The second representation involves the individual “being discontent with their current sex”, “feeling he/she is the other sex and acting or dressing as the other sex, embracing its roles”. In addition to these representations, there was a “*negative*” and a “*positive*” representation of the transsexual individual. In the negative (and more common) representation, transsexual individuals are described as “abnormal”, “against to nature and society”, “unhealthy” or “pathologic”; and “at least as normal as the others” in the positive representation.

Discussion

The results indicate that university students/graduates share some representations of sexual orientation specified by the scientists and researchers. However, instead of *scientific knowledge* which gives definite descriptions of concepts, these representations seem to be based on *everyday knowledge* which involves individual and societal practices. The scientific descriptions of sexual orientation are reconstructed by lay people using everyday knowledge and included into common sense knowledge. Thus, as mentioned above, different representations and descriptions regarding sexual orientations emerge.

The current research findings are in accordance with the view that social representations are the outcome of efforts to familiarize new and unfamiliar phenomena (Moscovici, 1981; 1984; 1988; 2001). Accordingly, the current findings showed that young individuals explain realities unfamiliar to them and incompatible with their knowledge, thus including these realities to their consensual universe and making them compatible with their existing knowledge. In this process, individuals often use everyday knowledge based on social practices (religious and cultural values, education, mass media, etc.).

In the literature, there is no available research about social representations of sexual orientation. Moreover, while there are many studies regarding *Social Representations Theory in Europe* (see Howarth, 2006; Markova, 2004; Wagner et al., 1999), there are only a few theses (Cesur, 2002; Narter, 1998; Övgün, 1994; Paker, 2000) and a limited number of papers (Cirhinlioğlu, Aktaş, & Öner, 2006; Öner, 2002; Öner & Yılmaz, 2001) in Turkey. These studies in Turkey either present a general

frame about Social Representations Theory or look into phenomenon not related to sexual orientations (such as “secularism and modernity”, “earthquake”, “law”, “madness”). Hence there is no available research with which the social representations and the regarding results found in this study can be compared.

One of the most important shortages of this study is that the sample consists only of university students or graduates. On the other hand, this study can serve as a starting point for similar, future studies. These future studies may yield more results regarding the content and qualities of social representations.